

Polis Akademisi Yayınları

TARİHTE TÜRK POLİS TEŞKİLATI SEMPOZYUMU

Editörler : Dr. Muammer GÜL Dr. Mustafa KANDEMİR

Polis Tarihi ile Buluşuyor

Polis Akademisi Yayınları
Ankara, 2013

TARİHTE TÜRK POLİS TEŞKİLATI
SEMPOZYUMU

Polis Akademisi Yayınları

Ankara, Ağustos 2013

ISBN: 978-605-4619-17-7

Polis Akademisi Başkanlığı
Necatibey Cad. No: 108 Anıttepe,
06580, ANKARA
Tel: +90 (312) 462 90 65/92
Fax: +90 (312) 462 90 95
Web: www.pa.edu.tr

Her hakkı saklıdır. İzin alınmadan tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik, ya da fotokopi yoluyla veya başka herhangi bir yöntem ile basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Referans verilerek akademik amaçla kullanılabilir. Bu kitaptaki görüş ve düşünceler bölüm yazarlarının kişisel görüşleri olup, hiçbir şekilde Polis Akademisi'nin veya Emniyet Genel Müdürlüğü'nün görüşleri olarak kabul edilemez.

Baskı Yeri :

Pulat Basımevi Kağıt Ambalaj Gıda Paz. Tic. San. Ltd. Şti.
Gersan Sanayi Sit 2306 Sok. No : 66 Batıkent / ANKARA
Tel : 0.312 257 46 59 Fax : 0.312 256 60 02
info@pulatbasimevi.com

Proje Yöneticisi
Prof. Dr. Remzi FINDIKLI
Polis Akademisi Başkanı

Proje Koordinatörü
İbrahim AZCAN
1.Sınıf Emniyet Müdürü
Malatya Polis Meslek Yüksekokulu Müdürü

Editörler
Dr. Muammer GÜL
3. Sınıf Emniyet Müdürü

Dr. Mustafa KANDEMİR
3. Sınıf Emniyet Müdürü

Tasarım ve Düzenleme
Buğrahan ATICI
Polis Memuru

Hamit YALÇIN
Polis Memuru

İ Ç İ N D E K İ L E R

İÇİNDEKİLER.....	5
GİRİŞ.....	7
AÇILIŞ VE PROTOKOL SUNUMLARI	13
PROF. DR. MEHMET METİN HÜLAGÜ.....	15
İBRAHİM AZCAN.....	19
PROF. DR. REMZİ FINDIKLI.....	23
PROF. DR. HALİL İNALCIK	31
I. OTURUM.....	33
ANADOLU'DA ASAYİŞİN TARİHİ	35
II. OTURUM	55
POLİS KÜLTÜRÜNÜN TARİHSEL VE SOSYOLOJİK TEMELLERİ	57
KASTAMONU VİLAYET SALNAMELERİ'NDE KOLLUK TEŞKİLATI	67
TÜRK POLİS TEŞKİLATI'NIN YAPILANMASI VE TARİHTEN GÜNÜMÜZE ÜSTLENDİĞİ MİSYON VE SORUMLULUK ÜZERİNE SOSYAL PSİKOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME	89
KONYA'DA POLİS TEŞKİLATI'NIN KURULUŞU VE GELİŞİMİ	105
OSMANLI DEVLETİ TAŞRASINDA POLİS TEŞKİLATI'NIN KURULUŞU VE NİTELİKLERİ (KASTAMONU VİLAYETİ ÖRNEĞİ)	133
III. OTURUM.....	161
II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE POLİSİN ÇALIŞMA BİÇİMİNDEKİ YENİLİKLER	163
İSLAMİYETTEN ÖNCE TÜRKLERDE KOLLUK HİZMETİ.....	187
II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE POLİS: BİR PROFESYONEL KİMLİĞİN İNŞASI.....	215
II. MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE EMNİYET TEŞKİLATI'NDA SİVİLLEŞME (1909-1918)	235
SELÇUKLULAR'DA KOLLUKLA İLGİLİ MESLEKLER	261

IV. OTURUM.....	269
MAHKEME KÂTİPLİĞİNDEN EMNİYET MÜFETTİŞLİĞİNE: ALİ İFFET (GENÇARAP) EFENDİ (1869- 1941).....	271
CUMHURİYETİN İLK YILINDA TÜRK POLİS TEŞKİLATI'NIN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	293
SON DÖNEM OSMANLI POLİS EĞİTİM KURUMLARI	309
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KENT GÜVENLİĞİNDE MAHALLE ÖLÇEKLİ GÜVENLİK UYGULAMALARI: ÇARŞI MAHALLE BEKÇİLİĞİ	325
KUVA-YI MİLLİYE HAREKETİ'NDE POLİSLER (1918-1920).....	353
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ POLİSİ (ANADOLU POLİSİ)	371
V. OTURUM	389
İKİNCİ MEŞRUTİYET'TEN CUMHURİYET'E POLİS MECMUASI (1913-1928)	391
İLK POLİS GAZETESİ TEŞEBBÜSÜ: MİZANÜ'L-AHLÂK	405
TÜRK SİNEMASINDA POLİS KİMLİĞİNİN DÖNÜŞÜMÜ	419
OSMANLI SÜRELİ YAYINLARINDA POLİS TEŞKİLATI İLE İLGİLİ HABERLERDEN SEÇMELER.....	437
POLİS GAZETESİ VE YÜZ YIL ÖNCE POLİSLİK (1911-1912)	449
VI. OTURUM	459
OSMANLI POLİS MEMURUNUN İDARİ VERİMLİLİĞİNİ DÜŞÜREN AMİLLER ÜZERİNE BİR DENEME	461
TARİHTE TÜRK POLİS TEŞKİLATI YAPILARI	501
NEVAHİ POLİS TEŞKİLATI	519
TARİHİ SÜREÇTE TÜRK POLİSİNİN ASKERDEN ÖZERKLEŞTİRİLMESİ.....	539
GÜVENLİK POLİTİKASI TRANSFERİ AÇISINDAN OSMANLI POLİSİNİN OLUŞUMUNDA FRANSIZ ETKİLERİ	567
TARİHTE TÜRK POLİS TEŞKİLATI SEMPOZYUMU GENEL DEĞERLENDİRMESİ	591
TARİHTE TÜRK POLİS TEŞKİLATI SEMPOZYUMUNDAN KARELER.....	601

Doç. Dr. Ercan HAYTOĞLU
Pamukkale Üniversitesi

1965 Aydın doğumludur. 1986 yılında Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun olmuş, Dokuz Eylül Üniversitesi akademik ve idari çeşitli görevlerde bulunan Doç. Dr. Ercan HAYTOĞLU halen Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Mahkeme Kâtipliğinden Emniyet Müfettişliğine: Ali İffet (Gençarap) Efendi (1869- 1941)

GİRİŞ

Ali İffet Efendi Osmanlı Devleti'nin zor günlerinde dünyaya gelmiş ve o zor günlere dair pek çok gelişmeye şahit olmuştur. Kendisi ile ilgili ulaşabildiğimiz belgelerde yaşadıklarına dair çok az iz ve bilgiye rastlanılmıştır. Ulaşılabilen belge ve bilgiler daha ziyade memuriyet, basın hayatı ve edebi kişiliği ile sınırlı kalmıştır. Bu bildiride edebi kişiliği ele alınmayıp memuriyet hayatı çizgisinden Ali İffet Efendi'nin biyografisi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. Doğumu, Tahsili ve İlk Memuriyeti

Ali İffet Efendi¹⁰⁵ 16 Nisan 1869'da Girit'te Resmo Sancağı'nda Arapzade Mustafa Esat Efendi'nin oğlu olarak dünyaya gözlerini açmıştır¹⁰⁶. Ali İffet

¹⁰⁵ *Ali İffet Efendi'nin Özlük Dosyası'nda yer alan belgelere ulaşmamda yardımlarını esirgemeyen Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Dairesi Eski Başkanı Sayın Eyüp Şahin'e teşekkürü bir borç bilirim.

İsmindeki 'İffet'i Rüştîye'de hocası olan Balıkesirli Ahmed Sabri Efendi vermiştir. Tahir'ül-Mevlevi, *Şair Ali İffet Merhum Hakkında Hatıralar*, Haz. Mehmet Atalay, <http://farsedebiyati.blogspot.com/2009/05/sair-ali-iffet-merhum-hakkinda.html> (Erişim tarihi:29.09.2012)

¹⁰⁶ Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Özlük Doyası (ÖD) C-116 Adliye ve Mezahib Nezareti, Sicil-i Memuriyet Müdürlüğü, 28 Mart 1326 tarihli Hulusa. EGM ÖD C-116, Adalet ve Mezahib

Efendi'nin atalarından Mustafa Bey (Cinciarapzade) maiyeti ile Diyarbakır'dan gelerek Girit'in fethine katılmıştır¹⁰⁷. Girit'in fethinden sonra Resmo'ya mütesellim olarak tayin edilmiştir¹⁰⁸.

Girit'te 1821'den itibaren başlayan yönetim sorununun 1867'de yeni bir isyanla karşılaştığı ve Osmanlı Devleti'nin Ali Paşa ile Girit'e muhtariyet verdiği yıldan sadece iki yıl sonra dünyaya gelen¹⁰⁹ Ali İffet Efendi, eğitimini Resmo sancağı Sıbyan ve Rüşdiye¹¹⁰ ve İdadi Mekteplerinde tamamlamıştır¹¹¹. Türkçe okuyup yazan, Rumca ve Fransızca konuşan Ali İffet Efendi, okul dersleri haricinde özel olarak fıkıh, ferâiz ve Mesnevi dersleri almıştır¹¹². Ayrıca Farsça'yı ve Fars edebiyatını öğrenmiştir¹¹³.

2. Girit'ten İstanbul'a Uzanan Memuriyet Hayatı

Akar Vergi Kâtipliği'ne atanmasından kısa bir süre sonra 27 Kasım 1889 Akar Vergi Kâtiplikleri'nin kaldırılması nedeniyle bir ay açıkta kalmıştır. 27 Aralık 1889'da Resmo Aşar Kâtipliği görevine 400 kuruş maaşla tayin edilmiştir.

Nezaret-i Sicil-i Memuriyet Müdürlüğü'nün 11 Temmuz 1322 tarihli yazısı. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (B.O.A), DH. SAİD 0111.

¹⁰⁷ Aile Seceresi'nde Mustafa Bey'in; "Hanya'dan Resmo'nun fethine giderken Rumeli Beylerbeyi Gazi Hasan Paşa tarafından "Yerani" karyesinin zaptında gösterdiği fedakârlığa mükâfaten bölgede bulunan Venedikli voyvodanın bütün arazisi ve malları kendisine bağışlanmıştır" bilgisine yer verilmiştir. Aile Seceresi, Hazırlayanlar: Dr. Kazım Karal, Fatma Gençarap, Em. Top. Alb. Ziya Tansu ve Mehmet Gençalp (Gençarap).

¹⁰⁸ Belgelerde 'Arapzade' kelimesi "Arapzade Mustafa Esat Efendi'nin mahdumu" şeklinde yer alırken, ailenin lakabının "Genç Arapzadeler" olduğunu belirten çalışmalar bulunmaktadır. Bkz. Ö. Faruk Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s.53.

¹⁰⁹ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi* Cilt: VIII, Ankara 1983, s.118.

¹¹⁰ EGM ÖD C-116, Adliye ve Mezahib Nezaret-i, Sicil-i Memuriyet Müdürlüğü, 28 Mart 1326 tarihli Hulusa, B.O.A, DH. SAİD 0111, EGM ÖD C-116, Adalet ve Mezahib Nezaret-i Sicil-i Memuriyet Müdürlüğü'nün 11 Temmuz 1322 tarihli yazısı.

¹¹¹ İdadi mezunu olduğu bilgisi belgelerde yer almayıp, ansiklopedik eserlerde yer almaktadır. İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnâl, *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî's-Şuarâ)*, Cilt:2, Hazırlayan: M. Kayahan Özgül, Atatürk Kültür Merkezi yayınları, Ankara 2000, s.1002, Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Cilt:V, Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara AYK Atatürk Kültür Merkezi 2004, s.152, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, Cilt: 4 Dergah Yayınları, İstanbul 1990, s. 344.

¹¹² İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnâl, *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî's-Şuarâ)*, Cilt: 2, s.1002, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Cilt: 4, s. 344, Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Cilt: V, s. 152, Filiz Kılıç, *Giritli Divan Şairleri*, <http://www.hbvdergisi.gazi.edu.tr/ui/dergiler/32-275-294.pdf> (Erişim tarihi: 29.09.2012)

¹¹³ Tahir'ül-Mevlevi, Ali İffet Efendi için; "Merhum, vaktiyle epeyce bir tahsil görmüş, Fârisîyi ve edebiyatını öğrenmişti. Binaenaleyh Acemce bir sözü anlar ve hepimiz gibi -acemice de olsa- Fârisî manzum söz söyleyebilirdi" demiştir. Tahir'ül-Mevlevi, Şair Ali İffet Merhum Hakkında Hatıralar, Haz. Mehmet Atalay, <http://farsedebyati.blogspot.com/2009/05/sair-ali-iffet-merhum-hakkinda.html> (Erişim tarihi:29.09.2012)

Ancak 15 Ağustos 1890'da maaşlarda yapılan düzenlemeler nedeniyle maaşı 350 kuruşa indirilmiştir.

20 Kasım 1891'de¹¹⁴ beş yüz kuruş maaşla Resmo Sancağı'na bağlı Amarya Kazası Meclis İdare Kâtipliği ve Sandık Eminliği görevlerine tayin olunmuştur. 24 Ağustos 1892'de 300 kuruş maaşla Resmo Sancağı Bidayet Mahkemesi'nde Zabıt Kâtipliği görevine getirilen Ali İffet Efendi, bu görevinden 3 Ağustos 1893'te 400 kuruş maaşla Resmo Sulhiye Mahkemesi Başkâtipliği'ne tayin edilmiştir. Bu görevini 3 Kasım 1898'te Girit memurlarının azledilmesi ve maaşlarının kesilmesi nedeniyle Rumeli'ye geçinceye kadar sürdürmüştür¹¹⁵.

Girit'te 1896'dan 1898 yılı sonlarına doğru Kandiye ve Hanya'da çıkan ayaklanmalar ve bu gelişmelere dâhil olan Avrupa Devletleri'nin müdahaleleri ile ada istikrardan yoksun hale gelmiştir. Osmanlı hâkimiyetinin Girit'ten kaybolması ile zorlaşan hayat Müslümanların özellikle Anadolu'ya göçüne yol açmıştır¹¹⁶. Ali İffet Efendi, Girit'in Osmanlı Devleti'nden 1898'de koparılması ile Anadolu yerine Rumeli'ye memuriyet görevi ile geçmeyi tercih etmiştir. 24 Ağustos 1899'da 500 kuruş maaşla Preveze Sancağı Ticaret Mahkemesi Başkâtipliği'ne tayin edilmiştir¹¹⁷. Ali İffet Efendi bu görevden 26 Ekim 1903'te 700 kuruş maaşla Sultanyeri Kazası Bidayet Mahkemesi azalığına getirilmiştir. Sağlık nedeni ile bu görevinden istifa ettikten sonra, 21 Ocak 1904'de 600 kuruş maaşla Edirne Vilayeti merkez Ticaret Mahkemesi'nde Başkâtip olarak göreve başlamıştır. 23 Mart 1905'te 1000 kuruş maaşla Kosova Vilayeti İstinaf Mahkemesi Hukuk Dairesi Başkâtipliği'ne terfi etmiştir¹¹⁸. Üsküp'te bulunduğu sırada Üsküp İdadisi muallimlerinden Akif Efendi'nin vefatı nedeniyle verdiği derslerden boş kalan Usul-ü Tahrir ve Kitabet derslerini okutmak üzere muallimliğe tayin talebinde bulunmuş ise de bu talep uygun bulunmamıştır¹¹⁹.

¹¹⁴ Rumi olarak 8 Kanun-u Sani 1307 tarihi verilirken Hicri olarak 21 Cemaziyel Ahir 1309 tarihi verilmiştir. 21 Cemaziyel Ahir 1309 Rumi takvimden farklı olarak 22 Ocak 1892'yi vermektedir.

¹¹⁵ B.O.A, DH. SAİD 0111, B.O.A, DH. SAİD 0127, EGM ÖD C-116, Adliye ve Mezahib Nezareti, Sicil-i Memuriyet Müdürlüğü, 28 Mart 1326 tarihli Hulasa.

¹¹⁶ Karal, *Osmanlı Tarihi*, s.122-125.

¹¹⁷ EGM ÖD C-116, Adliye ve Mezahib Nezareti, Sicil-i Memuriyet Müdürlüğü, 28 Mart 1326 tarihli Hulasa, B.O.A. DH. SAİD 0111, B.O.A, DH.SAİD 0127, EGM ÖD C-116, Adalet ve Mezahib Nezareti Sicil-i Memuriyet Müdürlüğü'nün 11 Temmuz 1322 tarihli yazısı. Preveze, Yanya Vilayeti'ne bağlı bir sancaktır. Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2006, s. 424.

¹¹⁸ EGM ÖD C-116, Adliye ve Mezahib Nezareti, Sicil-i Memuriyet Müdürlüğü, 28 Mart 1326 tarihli Hulasa, B.O.A, DH. SAİD 0111, EGM ÖD C-116, Adalet ve Mezahib Nezareti Sicil-i Memuriyet Müdürlüğü'nün 11 Temmuz 1322 tarihli yazısı.

¹¹⁹ B.O.A. MF. MKT 891. 4 (73590) s. 1-3.

Ali İffet Efendi Üsküp'te başkâtiplik görevini sürdürürken Meşrutiyetin ilanı ile "Envar-ı Hürriyet" gazetesini çıkarmak için müracaatta bulunmuştur. Gazete ruhsatı için yapılan müracaat Kosova vilayeti tarafından 12 Ağustos 1908'de İstanbul'a telgraf ile bildirilmiştir. Dâhiliye Mektubu Kalemî'nden 20 Ağustos 1908'de gelen Matbuat-ı Dâhiliye Müdüriyeti'nin görüşlerine yer veren cevabi yazıda; gerekli işlemlerin tamamlanmasıyla gazetenin çıkarılmasının mümkün olduğu bildirilmiştir. Gazete ruhsatnamesi için yapılan müracaat yazısında; *"Şimdilik haftada bir ve gerekli görülür ise iki defa neşr edilmek ve siyasi, fenni ve edebi, mevadd havi olmak üzere (Envar-ı Hürriyet) namıyla Türkçe bir gazete"*nin yayınlanacağı belirtilmiştir¹²⁰. Alınan ruhsat ile "Envar-ı Hürriyet" adlı gazete yayın hayatına başlamıştır. Ali İffet Efendi'nin müdürlüğü ve başyazarlığını yaptığı "Envar-ı Hürriyet" gazetesi Üsküp'te, Pazar günleri 4 sayfa olarak yayımlanmıştır. Haftalık gazete, Köprü Başı'nda bulunan özel daireden yönetilmiştir. Gazete isminin bitiminde "Hicri 1326" tarihine yer verilmiştir. İsmi hemen altında;

"Furuk-ı ümmete yağdırdı Hak envar-ı hürriyet

Kesildi seyr idin tavr-ı meserret heyet-i millet" beyti yer almıştır. Beytin altında ise *"Menafi-i devlet ve millete hadim, pazar günleri neşrolunur Osmanlı gazetesidir"* ibaresi yer almıştır¹²¹.

Ali İffet Efendi, Üsküp'te İttihat ve Terakki Cemiyeti içinde yer almıştır. Ali İffet Efendi Arnavut Beyleriyle İttihatçılar arasında yapılan toplantıda ünlü "Besâ"yı kaleme almıştır¹²². Kosova Vilayeti İstinaf Hukuk Başkâtipliği görevinde iken izin alarak İstanbul'a giden Ali İffet Efendi, izin süresi dolduktan sonra Üsküp'e dönmemiştir. Kendisine birçok kez tebligat ve uyarı

¹²⁰ B.O.A. DH. MKT 1282. 72 (62845) s. 1. 16 Ağustos 1908 tarihli Matbuat-ı Dâhiliye Müdüriyeti tarafından işlemlerin tamamlanması ile gazetenin çıkarılmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. B.O.A. DH. MKT 1282.72 (62845) s. 2.

¹²¹ Miladi tarih 1908 olarak verilmesi gerekirken görüldüğü üzere 1909 olarak verilmiştir. *Envar-ı Hürriyet*, 28 Eylül 1324 - 11 Teşrin-i Evvel 1909, Numara 6, *Envar-ı Hürriyet*, 26 Teşrin-i Evvel 1324 - 9 Teşrin-i Sani 1909, Numara 10, Ancak; *Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Koleksiyonu Süreli Yayınlar Kataloğu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Beyazıt Devlet Kütüphanesi - Tokyo Yabancı Diller Üniversitesi, Tokyo 2010, s. 83 ve Hasan Duman, *Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828-1928)*, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı, I. Cilt, Ankara 2000, s. 282'de gazetenin Pazartesi yayınlandığı bilgisine yer verildiği görülmüştür. Bu bilgide yanlışlık olmalıdır. Ö. Faruk Huyugüzel'de 1909 Eylül'ünden itibaren müdürlüğünü ve başyazarlığını yaptığı Envar-ı Hürriyet'in Pazartesi günleri yayınlanan gazete olduğu ve 6 ay yayınlanabildiği bilgisine yer vermiştir. Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları*, s. 54.

¹²² Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları*, s.54.

yapıldığı halde görevine geri dönmemesi nedeniyle 7 Ağustos 1909 itibariyle müstafi sayılmıştır¹²³.

Ali İffet Efendi, Talat Paşa'nın daveti üzerine İstanbul'a gelmiştir¹²⁴. Üsküp'ten izin alarak İstanbul'a gelen Ali İffet Efendi İstanbul'a geldikten iki gün sonra 28 Ağustos 1909'da Beyoğlu Merkez Memuriyeti'ne tayin edilmiştir¹²⁵.

3. İstanbul'da Polis Memurluğu

Beyoğlu Merkez Memuriyeti'ne tayini ile Ali İffet Efendi'nin İstanbul'daki memuriyet hayatı başlamıştır. Beyoğlu'na tayin emri ulaşan Ali İffet Efendi ilk olarak Pangaltı merkezinde görevlendirilmiştir¹²⁶. Ali İffet Efendi daha sonra Beyoğlu, Dolapdere¹²⁷ ve Hasköy'de de görev yapmıştır¹²⁸.

İstanbul'da 1908'den itibaren imtiyaz sahipliğini ve yazı işleri müdürlüğünü Ahmet Cevat (Emre)'ın yaptığı Hürriyet gazetesi yayınlanıyordu¹²⁹. Girit

¹²³ Rumi olarak 25 Temmuz 1325 tarihi verilirken Hicri olarak 18 Recep 1327 tarihi verilmiştir. 18 Recep 1327 Rumi takvimden farklı olarak 5 Ağustos 1909'u vermektedir. EGM ÖD C-116, Adliye ve Mezahib Nezareti, Sicil-i Memuriyet Müdürlüğü, 28 Mart 1326 tarihli Hulusa, B.O.A, DH. SAİD 0111, EGM ÖD C-116, Osmanlı Dâhiliye Nezareti, Sicil-i Ahval Daire-i Umumiyesi, 6 Nisan 1326 tarihli zeyl. EGM ÖD C-116, Adalet ve Mezahib Nezareti Sicil-i Memuriyet Müdürlüğü'nün 11 Temmuz 1322 tarihli yazısı. Ancak istifa ederek İstanbul'a döndüğü yönünde bilgiler de vardır. Bkz. İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnâl, *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî'ş-Şuarâ)*, Cilt: 2, s. 1002.

¹²⁴ Ö. Faruk Huyugüzel, istifa ederek İstanbul'a geldiğini belirtilmiş ise de belgeler izinli gelip görevine geri dönmeyi göstermektedir. Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları*, s. 54, Bu bilgi 1942 İzmir doğumlu Yusuf Siret oğlu Prof. Dr. Ali İffet Aktan'dan alınmıştır. (Mülakat tarihi: 30.10.2012)

¹²⁵ EGM ÖD C-116, Beyoğlu Polis Müdür Vekili tarafından İstanbul Vilayeti Polis Müdürlüğü'ne yazılan 15 Ağustos 1325 tarihli yazı. Ali İffet Efendi 1500 kuruş maaşla bu göreve atanmıştır. Bu belgede atanma tarihi 26 Ağustos 1909 olarak verilmiştir. BOA, DH. SAİD 0111.

¹²⁶ EGM ÖD C-116, Beyoğlu Polis Müdür Vekili tarafından İstanbul Vilayeti Polis Müdürlüğü'ne yazılan 15 Ağustos 1325 tarihli yazı, İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnâl, *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî'ş-Şuarâ)*, Cilt: 2, s. 1002.

¹²⁷ 28 Ağustos 1909 ile 23 Aralık 1912 tarihleri arasında Beyoğlu Dolapdere'de görev yaptığı bilgisi yer almaktadır. EGM ÖD C-116, İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Tahrirat Kalemi'nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne yazılan 17 Ağustos 1331 tarihli yazı.

¹²⁸ EGM ÖD C-116, İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Tahrirat Kalemi'nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne yazılan 17 Ağustos 1331 tarihli yazı. Bu yazıda Ali İffet Efendi'nin 18 Kasım 1913'e kadar görev yaptığı belirtilmiştir. Ali İffet Efendi, Hasköy Merkez memuru iken rahatsızlandığı için bir ay istirahat 20 gün izin almıştır. EGM ÖD C-116, Beyoğlu Polis Müdüriyeti'nin Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne yazdığı 5 Nisan 1327 tarihli yazı.

¹²⁹ *Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Koleksiyonu Süreli Yayınlar Kataloğu*, s. 240-241.

Cemiyet-i Osmaniyesi ile yakın bağlantıları bulunan Ali İffet Efendi¹³⁰ “*Hürriyet*” gazetesinin Girit Cemiyet-i Osmaniyesi’nin yayın organı olarak 18 Şubat 1909’dan itibaren yayınlanmaya başlamasıyla gazetenin sorumlu müdürlüğünü yapmaya başlamıştır. *Hürriyet* gazetesinin imtiyaz sahipliğini ise Mustafa Mazhar ve Mehmet Kâzım Giridi yapmıştır. Haftalık yayınlanan *Hürriyet* gazetesi Galata Osmanlı Bankası karşısında İnayet Hanı’ndan yönetilmiştir. Basım işleri ise Yerebatan’da Ahmet Saki Bey matbaasında gerçekleştirilmiştir. “*Hürriyet*” ismi altında “*Girit Cemiyet-i Osmaniyesinin gazetesidir*” ibaresine yer verilmiştir¹³¹.

Gazetenin bu ilk sayısında ilk açıklama olarak “*İhtar*” başlığı altında “*Gazetemizin bu nüshası fevkalade olarak onaltı sahifeden ibarettir. Badema sekiz sahife üzere neşr olunacaktır*” denilmiştir¹³².

İlk sayıdaki “*İhtar*” başlıklı yazıya rağmen gazetenin 3. sayısı 16 sayfa yayınlanmıştır¹³³. Yine gazete beşinci sayısından itibaren belirtildiği gibi 8 sayfa değil 4 sayfa yayınlanmıştır¹³⁴. Gazete 5. sayıdan itibaren haftada bir olmaktan ziyade üç ya da dört gün ara ile yani haftada iki kez yayınlanmaya başlamıştır.

Gazetenin ikinci sayısından itibaren imtiyaz sahipliği ve yazı işleri müdürlüğünü Ali İffet Giridi üstlenmiştir¹³⁵. 4 Nisan 1324 tarihli Zaptiye Nezareti’ne gönderilen yazı ile Ali İffet Bey’in gazetenin imtiyaz sahipliğini Sohtazade Mehmet Kâzım Giridi’ye devredeceğine dair müracaat edildiği belirtilmiştir¹³⁶ ise de gazetenin imtiyaz sahipliği tek başına Sohtazade Mehmet Kazım Giridi’ye devredilmemiştir. 21 Nisan 1909 tarihli 15. sayıdan itibaren gazetenin imtiyaz sahipliğini Ali İffet ve Mehmet Kâzım Giridi’nin birlikte yürüttükleri görülmüştür¹³⁷.

¹³⁰ EGM ÖD C-116, Osmanlı Dâhiliye Nezareti, Sicil-i Ahval Daire-i Umumiyesi 6 Nisan 1326 tarihli zeyl, EGM ÖD C-116, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Memurin Kalemi’nin Dâhiliye Sicil-i Ahval Memuriyet-i Aliyesi’ne yazdığı 6 Mart 1328 tarihli yazı. Girit Cemiyet-i Osmaniyesi ile ilgili ayrıntılı bilgiye ulaşılamamıştır. Y.n.

¹³¹ *Hürriyet*, 5 Şubat 1324 (18 Şubat 1909), Numara: 1.

¹³² *Hürriyet*, 5 Şubat 1324 (18 Şubat 1909), Numara: 1.

¹³³ Bkz. *Hürriyet*, 26 Şubat 1324 (11 Mart 1909), Numara: 3.

¹³⁴ *Hürriyet*, 5 Mart 1324 (18 Mart 1908), Numara: 5.

¹³⁵ *Hürriyet*, 12 Şubat 1324 (25 Şubat 1909), Numara: 1.

¹³⁶ B.O.A., DH. MKT 2795.74 s.1. 12 Nisan 1908’de Matbuat-ı Dahiliye Müdüriyeti tarafından gerekli işlemlerin yapılması için görüş belirtilmiştir. B.O.A., DH. MKT 2795. 74 s. 2.

¹³⁷ *Hürriyet*, 8 Nisan 1325 (21 Nisan 1909), Numara: 15.

Gazete yönetiminde 3 Mayıs 1909'dan itibaren köklü bir değişiklik yapılmıştır. Gazete imtiyaz sahipliğini Sohtazade Mehmet Kâzım Giridi yürütmeye devam ederken, sorumlu müdürlüğe Ziyeddin Zade Şevki getirilmiştir. Sorumlu müdürlükten ayrılan Ali İffet Giridi gazetenin başyazarlığını yapmaya başlamıştır. Bu değişiklik sonrası gazeteden "*Girit Cemiyet-i Osmaniyesinin gazetesidir*" ibaresi de çıkarılmıştır¹³⁸.

Ahmet Cevat'ın çıkardığı "Siper-i Saika" gazetesinin 1909'da 50. sayısından itibaren "*Siper-i Saika-i Hürriyet*" adıyla yayınlanmaya başlamıştır. Ali İffet Efendi bu gazetenin de başyazarlığını yapmıştır¹³⁹. *Siper-i Saika-i Hürriyet* gazetesinin imtiyaz sahipliğini Ahmet Cevad ve Sohta Zade Mehmet Kâzım Giridi yapmıştır. Gazete Bab-ı Ali Caddesi 36 numaradan yönetilmiştir. Gazetenin isminin altında "*Yevmi siyasi gazetedir*" ibaresine yer verilmiştir¹⁴⁰.

II. Meşrutiyet'in ilanı ile birçok derneğin ve siyasi fırkanın kurulduğu, sansürün kaldırılması ile halen sayısı bilinmeyen birçok gazete ve derginin yayınlandığı bir dönem başlamıştır¹⁴¹. Adeta aklına gelenin ve canı isteyen gazete ve dergi yayınladığı bu dönemde "*basın patlaması*" veya "*basın çığırnlığı*" denebilecek bir dönem yaşanmıştır¹⁴². Ali İffet Efendi de bu "*patlama*" ve "*çığırnlık*" içerisinde yerini almıştır.

¹³⁸ *Hürriyet*, 18 Nisan 1325 (1 Mayıs 1909), Numara: 21. Ali İffet Giridi gazetenin başyazarı olarak görevine devam etmiştir.

¹³⁹ Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları*, s. 54, EGM ÖD C-116, Osmanlı Dâhiliye Nezareti, Sicil-i Ahval Daire-i Umumiyesi 6 Nisan 1326 tarihli zeyl, EGM ÖD C-116, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Memurin Kalemî'nin Dâhiliye Sicil-i Ahval Memuriyet-i Aliyesi'ne yazdığı 6 Mart 1328 tarihli yazı, İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnâl, *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî's-Şuarâ)*, Cilt: 2, s. 1002.

¹⁴⁰ *Siper-i Saika-i Hürriyet*, 23 Nisan 1325 (6 Mayıs 1909) Numara: 50-26. *Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Koleksiyonu Süreli Yayınlar Kataloğu*, s. 240'da gazetelerin kuruculuğunu Girit Cemiyet-i Osmaniyesi adına Mustafa Mazhar ve Sohtazade Mehmet Kazım Giridi'nin yaptıkları, gazetenin Girit Cemiyet-i Osmaniyesi'nin yayın organı olarak haftada iki defa yayınlandığı ve Ahmet Saki Bey Matbaası ile Vatan Matbaasında basıldıkları bilgisine yer verilmiştir.

¹⁴¹ Beyan esasına göre alınan gazete ve dergi imtiyazları çok sayıda gazete yayınlanmasına neden olmuştur. Ali Birinci, "Meşrutiyet Matbuatı (1324-1325)/I", *Kebikeç*, Yıl: 1, Sayı: 2, 1995, s. 143. Sansür, 24 Temmuz günü İkdam gazetesi sahibi Ahmet Cevdet (Oran) ile Sabah gazetesi sahibi Mihran Efendi'nin gazete provalarını göndermeyerek, sansür memurlarına "*Gazeteler hürdür, sansür yasaktır*" demeleri ile kaldırılmıştır. Atilla Girgin, *Türk Basın Tarihi'nde Yerel Gazetecilik*, Ankara 2001, s. 95. Yetkin, 23 Temmuz sonrasını; "...Yeni dönemin özelliği; her aklıdan geçen dernek kurduğu, her köşe başında bir kişinin nutuk çektiği gibi, önüne gelen de gazete ya da dergi çıkarıp, Türk basın tarihine katkıda bulunuyordu" şeklinde değerlendirmiştir. Sabri Yetkin, "Mülhakat, II. Meşrutiyet İzmir'inin "Bilinmeyen" ve Demokrat Söylemli Gazetesi", *Kebikeç*, Yıl: 2, Sayı: 4, 1996, s. 97.

¹⁴² Orhan Koloğlu, *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul 2006, s. 87.

Bu patlama veya çılgınlık sadece İstanbul'da değil Osmanlı Devleti'nin her yerinde canlanmaya çalışan yerel basında da kendisini göstermiştir¹⁴³. Bu patlamanın temel nedeni, bir taraftan toplumun özgürlük özlemi olduğu gibi diğer taraftan "*devr-i sabık*" a duyulan aşırı tepki olmuştur¹⁴⁴.

II. Meşrutiyet'in yarattığı özgürlük ortamı ilk şoku, karşılaştığı ilk büyük tehlike olan 31 Mart Olayı (13 Nisan 1909) ile yaşamıştır. 31 Mart Olayı nedeniyle İstanbul'da başlayan karışıklıklar çok geçmeden Adana ve havalisinde Ermenilerin yarattığı büyük kargaşalara zemin hazırlamıştır. Türklerle Ermenilerin karşı karşıya gelmelerini önleme yönünde mülki ve askeri yetkililerin yetersiz kalması büyük olayların yaşanmasına yol açmıştır. Batılı devletlerin de olaylar karşısında tavır almasıyla çok daha zor günler yaşanmadan, 31 Mart Olayı'nın bastırılması ile Adana'da olayların önünün alınması mümkün olabilmıştır¹⁴⁵.

Olayların suçlularının ortaya çıkarılması ve cezalandırılması için Adana'ya Divan-ı Harp Heyeti gönderilmiştir. Bu Divan-ı Harp Heyeti'nden sonra iki Divan-ı Harp Heyeti daha bölgeye gönderilmiştir. İlk kurulan Mirliya Yusuf Kenan Paşa başkanlığındaki I. Divan-ı Harp Heyeti Adana'ya, daha sonra oluşturulan Miralay Osman Nuri Bey başkanlığındaki II. Divan-ı Harp Heyeti Cebel-i Bereket Sancağı'na ve Süvari Kaymakam Reşit Bey başkanlığındaki III. Divan-ı Harp Heyeti de Adana'ya gönderilmiştir¹⁴⁶.

Mirliya Yusuf Kenan Paşa başkanlığındaki I. Divan-ı Harp Heyeti Adana'ya gönderilip gerekli çalışmalara başladıktan sonra olayların nedenlerini araştırmak üzere hükümet bir Tahkik Heyeti'nin gönderilmesini teklif etmiştir¹⁴⁷. Ağustos-Eylül 1909'da Adana'da meydana gelen olayların nedenlerini ve faillerini araştırmak ve suçluları cezalandırmak amacıyla Adliye

¹⁴³ O. Fırat, "Türkiye'de Yerel Basının Gelişmesi Üzerine Notlar", *Kebikeç*, Yıl: 1, Sayı: 2, 1995, s. 162.

¹⁴⁴ Yetkin, "*Mülhakat, II. Meşrutiyet İzmir'inin...*", s. 98.

¹⁴⁵ Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâp Tarihi*, Cilt: I - Kısım II, Ankara 1991, s. 196.

¹⁴⁶ Ayfer Özçelik, *Sahibini Arayan Meşrutiyet*, (Meclis-i Mebusan'ın Açılışı - 31 Mart ve 1909 Adana Olayları), Tez yayınları, İstanbul 2001, s. 353, İlk Divan-ı Harp Heyeti 7 Mayıs 1909'da Adana'da göreve başlamıştır. Turgay Akkuş, *1909 Adana Olaylarına İlişkin Yargılama Süreci, Ermeni Araştırmaları*, Sayı: 10, yaz 2003. <http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=DergiIcerik&IcerikNo=57> (Erişim tarihi 17.10.2012)

¹⁴⁷ Özçelik, *Sahibini Arayan Meşrutiyet*, s. 338.

Nezareti tarafından Divan-ı Harp Heyet-i Tahkikiyesi kurulmuştur¹⁴⁸. Kurulan heyetin azaları İstanbul'da bulunan adliye, mülkiye ve askeri memurlarından oluşturulmuştur¹⁴⁹. Ali İffet Efendi de oluşturulan Divan-ı Harp Heyet-i Tahkikiyesi'ne aza olarak tayin edilmiştir¹⁵⁰.

Dava vekili olmak için müracaat eden Ali İffet Efendi, Edirne vilayeti Encümen-i Adliyesi'nce sınava tabi tutulmuş ve bu sınav sonucunda birinci derece dava vekâleti ruhsatnamesi almaya hak kazanmıştır¹⁵¹. Sınav belgeleri Hukuk Mektebi'nde Mayıs 1911'de oluşturulan heyet tarafından değerlendirilerek birinci sınıf dava vekâleti şahadetnamesi verilmiştir¹⁵².

Ali İffet Efendi 1913'te verilen dava vekili ruhsatnamesinin yalnız alındığı vilayette geçerli olduğunu öğrenince, Şura-yı Devlet Riyaset-i Celilesi'ne müracaat ederek bu duruma itiraz etmiştir. Ali İffet Efendi, Hukuk Mektebi'nde oluşturulan heyet tarafından sınav evrakının tedkiki ile *"iktidar ve ehliyet-i kanuniyemizi aliyülâla derecede takdir buyurul(duğu)"* halde, dava

¹⁴⁸ EGM ÖD C-116, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Memurin ve Levazım Kalemî'nin Adliye Nezareti Sicil-i Ahval Müdüriyet-i Aliyesi'ne yazdığı 3 Kanun-u Sani 1327 tarihli yazı.

¹⁴⁹ Turgay Akkuş, 1909 Adana Olaylarına İlişkin Yargılama Süreci, Ermeni Araştırmaları, Sayı:10, Yaz 2003. <http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=DergiIcerik&IceriKNo=57> (Erişim tarihi 17.10.2012), Ayfer Özçelik; Dâhiliye Nezareti Sadaret makamına iki memur iki mebusan oluşan bir Tahkik Heyeti kurulacağını memur olan iki heyet azasının Şura-yı Devlet Maliye Dairesi üyelerinden Baha Bey ve Manastır Adliye Müfettişi Artin Efendi olduğunu belirtmiştir. Özçelik, *Sahibini Arayan Mesrutiyet*, s. 334.

¹⁵⁰ B.O.A, DH. SAİD 0111, EGM ÖD C-116, Osmanlı Dâhiliye Nezareti, Sicil-i Ahval Daire-i Umumiyesi 6 Nisan 1326 tarihli zeyl. Ali İffet Efendi Ağustos/Eylül 1909'da 3000 kuruş maaşla bu göreve tayin edildiğini belirtmiştir. EGM ÖD C-116, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Sicil Kalemîne Mahsus Mütvedde, EGM ÖD C-116, Adliye Nezareti Sicil-i Ahval Müdüriyeti Aliyesi'ne yazılan 3 Kanun-u Sani 327 tarihli yazı. Bu konuda bir kısım yazışmalar yapılmıştır. 3 Mart 1328 tarihli yazışmada; Adana Divan-ı Harbi Örfisi'nde mustantık ve memurlara 50 kuruş yevmiye ödendiği bilgisine yer verildiği görülmüştür. Bu konuda gönderilmiş olan 28 Şubat 1327 ve 3 Mart 1328 tarihli yazılarda gönderen ve gönderilen makam belirtilmemiştir. Bkz. EGM ÖD C-116, 28 Şubat 1327 ve 3 Mart 1328 tarihli yazılar. EGM ÖD C-116, Adliye ve Mezahib Nezareti Sicil-i Memuriyet Müdüriyeti tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne yazılan 3 Kanun-u Sani 1327 tarihli yazıda; Ali İffet Efendi'nin Heyet-i Tahkikiye'de azalığa tayin edildiği belirtilerek durumunun tercüme-i haline eklenmesi istenmiştir. Bu yazıya verilen 5 Şubat 1327 tarihli cevabi yazıda ise Ali İffet Efendi'nin Adana Divan-ı Harbi Örfisi'ne memur edildiği ama harcırah verilmediği belirtilmiştir. Bu konuda birçok yazışma yapılmıştır.

¹⁵¹ B.O.A. MF. THR 1147. 42. (111.571).

¹⁵² Şahadetname 31 Mayıs 1911 tarihlidir. EGM ÖD C-116, Osmanlı Dâhiliye Nezareti, Sicil-i Ahval Daire-i Umumiyesi 12 Mart 1328 tarihli zeyl. EGM ÖD C-116, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Memurin Kalemî'nin Dâhiliye Sicil-i Ahval Memuriyet-i Aliyesi'ne yazdığı 6 Mart 1328 tarihli yazı. Ancak B.O.A, DH. SAİD 0111'de dava vekâleti şahadetnamesinin 28 Mayıs 1911'de alındığı bilgisine yer verilmiştir.

vekili ruhsatnamesinin tek bir vilayette geçerli kılınmasının “*aklen mantıken, kanunen, adlen ve hikmeten muvaffak olamayacağı(nı)*”¹⁵³ belirtmiştir. Maarif Nezareti tarafından Ali İffet Efendi’ye “*yalnız vilayet-i mezkure muhakemesinde ifayı vekâlete mezuniyeti*” bildirilmiş ve ruhsatnamenin “*elyevm kendisüne bir faide temin idememesine nazaran bilumum muhakemede ifayı vekâlet idebilmesini teminen tecdidi mumaileyh tarafından ita olunan arzualde talep ve istida edilmiş olup hâlbuki bir vilayet encümeni adliyesinde imtihan vererek ruhsatname istihsal idenlerin yalnız o vilayet dâhilinde icrayı vekâlet idebilecekleri dava vekillerinin imtihanına dair olan nizamnamenin on dokuzuncu maddesi ahkâmından bulunmasına binaen mumaileyhin tervic-i istidası madde-i mezkure hükmüyle kabil-i tevfiğ görülememekte ise de ahval-i hazırâ neticesi olarak kayd-ı kanuni-i mezkûrun devamı gayri mümkün olduğu*” bildirilmiştir. Yani daha önce aldığı birinci sınıf dava vekâletinin sadece verildiği vilayette geçerli olup, diğer vilayetlerde geçersiz olduğunu öğrenmek kendisini fazlasıyla üzmüştür¹⁵⁴.

İstanbul’da göreve başladıktan sonra görev yeri çok sık değişen Ali İffet Efendi; 14 Eylül 1911’de Beyoğlu kadrosundan Üsküdar’a nakledilmiş, 25 Şubat 1912’de tekrar Pangaltı’da ki görevine geri dönmüştür¹⁵⁵. 14 Temmuz 1912’de tekrar Beyoğlu Merkez Memurluğu görevine gelen Ali İffet Efendi, 14 Ağustos 1912’de İstanbul Unkapanı Merkez Memurluğu’na tayin edilmiş¹⁵⁶ ve 24 Aralık 1912’de ise 1750 kuruş maaşla Beyoğlu İdari Kısım Reisliği’ne getirilmiştir¹⁵⁷. Bu görevde iken 28 Ocak 1913’te Heyet-i İntihabiye tarafından memuriyet görevine son verilmiştir¹⁵⁸.

¹⁵³ B.O.A. Ş.D. 2821. 25 (27762) s. 2.

¹⁵⁴ B.O.A. Ş.D. 2821. 25 (27762) s. 1.

¹⁵⁵ EGM ÖD C-116, İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Tahrirat Kalemi’nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti’ne yazılan 17 Ağustos 1331 tarihli yazı.

¹⁵⁶ EGM ÖD C-116, Beyoğlu Polis Müdüriyeti Sicil Kalemine Mahsus 12 Teşrin-i Evvel 1331 tarihli Künye Pusulası. EGM ÖD C-116, İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Tahrirat Kalemi’nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti’ne yazılan 17 Ağustos 1331 tarihli yazı.

¹⁵⁷ EGM ÖD C-116, İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi, Tahrirat Kalemi’nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti’ne yazılan 13 Mayıs 1330 tarihli yazı.

¹⁵⁸ EGM ÖD C-116, Beyoğlu Polis Müdüriyeti Sicil Kalemine Mahsus 12 Teşrin-i Evvel 1331 tarihli Künye Pusulası. EGM ÖD C-116, İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi, Tahrirat Kalemi’nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti’ne yazılan 13 Mayıs 1330 tarihli yazı. İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi’nin Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine yazdığı 25 Ağustos 1331 tarihli yazı ile İstanbul Umumi Polis Müdüriyeti Tahrirat Kalemi’nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine yazılan 18 Mart 1331 tarihli yazılarda Beyoğlu İdari Kısım Reisliğinden ayrılış tarihi olarak 14 Kanun-u Sani 1328 tarihi verilmiştir.

Ali İffet Efendi 14 Şubat 1913'de 1500 kuruş maaşla İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi İstihbarat Memurluğu'na tayin edilmiştir¹⁵⁹. Daha sonra 2000 kuruş maaşla Emniyet-i Umumiye 6 nolu İstilaat Memurluğu'na nakledilmiş¹⁶⁰ ve 18 Kasım 1913'den 29 Aralık 1913'e kadar İstilaat Memuru olarak görev yapmıştır. 29 Aralık 1913'de 2000 kuruş maaşla tekrar İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi İstihbarat Memurluğu'na naklolunmuştur¹⁶¹. 14 Ağustos 1914'den 28 Mart 1915'e kadar toplam 17 Osmanlı Lirası ücretle İstihbarat Memurluğu görevini sürdürmüştür¹⁶². İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Heyet-i İntihabiyesi'nce 28 Mart 1915'te bu görevden ayrılmasına karar verilmiştir¹⁶³.

4. İzmir Emniyet Müfettişi Ali İffet ve Emekliliği

Ali İffet Efendi İstihbarat Memurluğu'ndan ayrıldıktan sonra yeni tesis edilen Emniyet Müfettişlikleri'nden¹⁶⁴ İzmir Emniyet Müfettişliği görevine tayin olunmuştur. Ali İffet Efendi 31 Mayıs 1915'te 2000 kuruş maaşla

¹⁵⁹ EGM ÖD C-116, Emniyet-i Umumiye Müdüriyet-i Memurin Kalemine Mahsus Vukuat Pusulası (Zeyl) (Hulasa: İzmir Emniyet Müfettişi Ali İffet Efendi'nin Tercüme-i Haline zeyldir), 4 Kanun-u Evvel 1332. EGM ÖD C-116, İstanbul Umumiye-i Polis Müdüriyeti'nin Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne yazdığı 25 Ağustos 1331 tarihli yazı. Osmanlı Dâhiliye Nezareti, Sicil-i Ahval Daire-i Umumiyesi 12 Mart 328 tarihli zeyl'de 26 Ağustos 1909'da 1500 kuruş ile Dersaadet Polis Merkezi memurluğuna tayin edildiği belirtilmiştir. Aynı bilgi için Bkz. EGM ÖD C-116, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Memurin Kalem-i'nin Dâhiliye Sicil-i Ahval Memuriyet-i Aliyesi'ne yazdığı 6 Mart 1328 tarihli yazı. EGM ÖD C-116, İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Tahrirat Kalem-i'nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine yazılan 17 Ağustos 1331 tarihli yazı. Bu yazıda Ali İffet Efendi'nin 18 Kasım 1913'e kadar görev yaptığı belirtilmiştir.

¹⁶⁰ EGM ÖD C-116, Emniyet-i Umumiye Müdüriyet-i Memurin Kalemine Mahsus Vukuat Pusulası (Zeyl) (Hulasa: İzmir Emniyet Müfettişi Ali İffet Efendi'nin Tercüme-i Haline zeyldir), 4 Kanun-u Evvel 1332.

¹⁶¹ EGM ÖD C-116, Emniyet-i Umumiye Müdüriyet-i Memurin Kalemine Mahsus Vukuat Pusulası (Zeyl) (Hulasa: İzmir Emniyet Müfettişi Ali İffet Efendi'nin Tercüme-i Haline zeyldir), 4 Kanun-u Evvel 1332. Görev değişiklikleri ile ilgili olarak bir iki günlük verilen tarihlerde farklılıklar görülmektedir. Bu belgede 18 Kasım yerine 16 Kasım tarihi verilmiştir. Bkz. EGM ÖD C-116, İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Tahrirat Kalem-i'nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne yazılan 17 Ağustos 1331 tarihli yazı.

¹⁶² EGM ÖD C-116, Emniyet-i Umumiye Müdüriyet-i Memurin Kalemine Mahsus Vukuat Pusulası (Zeyl) (Hulasa: İzmir Emniyet Müfettişi Ali İffet Efendi'nin Tercüme-i Haline zeyldir), 4 Kanun-u Evvel 1332.

¹⁶³ EGM ÖD C-116, İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Tahrirat Kalem-i'nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne yazılan 17 Ağustos 1331 tarihli yazı. EGM ÖD C-116, Emniyet-i Umumiye Müdüriyet-i Memurin Kalem-i'ne Mahsus Vukuat Pusulası (Zeyl) (Hulasa: İzmir Emniyet Müfettişi Ali İffet Efendi'nin Tercüme-i Haline zeyldir), 4 Kanun-u Evvel 1332'de ise 27 Mart 1914 tarihi verilmiştir.

¹⁶⁴ Müfettişliklerin tesisi ve gösterilen hassasiyet için bkz. B.O.A., DH.ŞFR 51.124.

yeni görevine başlamıştır¹⁶⁵. Bu görevini sürdürürken Ali İffet Efendi'ye, hakkında soruşturma açılmış olan Urla Müfettişi Hulki Efendi'nin tahkikatı sonuçlanıncaya kadar Urla Müfettişliği'ne vekâlet görevi verilmiştir. Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından Aydın vilayetine gönderilen 24 Mart 1915 tarihli Tal'at Paşa imzalı yazıda: "...ve hitam-ı tahkikata kadar orada kalmak üzere mumaileyh iade edilmekle beraber Urla'nın şu sırada memursuz kalması da teşkilattan intizar olunan maksad-ı esasi ile kabil-i telif görülemediğinden şimdilik vekâleten ifa-yı vazife etmek üzere yerine Ali İffet Bey'in tayin ve ikram kılın(dığı)"¹⁶⁶ belirtilmiştir.

1915'te İstanbul'a davet edilmiş ve Mart başından Ağustos sonuna kadar ilk altı aylık maaş olarak 12 bin kuruş ve yol harcırahı için 1000 kuruşun kendisine verilmesi uygun bulunmuştur¹⁶⁷. 1915 Eylül'ünde casusluk meselelerinden dolayı görevli olarak farklı tarihlerde Urla'dan İzmir'e dört kez gidip gelmiştir¹⁶⁸.

İzmir'e geldikten sonra Ali İffet Efendi yoğun sağlık problemleri ile karşı karşıya kalmıştır. 1916'da İngilizler Kösten Adası'nı işgal ederek burada askeri bir üs kurmuşlardır. Buradan hareket eden küçük harp gemileri (monitörler) ile İzmir'in eski istihkâmları ve Yeni Kale üzerine düzenli top ateşi açılmaya başlanmıştır. İzmir ile Urla arasındaki sahil yolu da sık sık top ateşiyle dövülerek, çevrede bulunan binalar ve köprüler yıkılarak, kara ve deniz ulaşımı kesintiye uğratılmıştır¹⁶⁹.

1916'da İngilizlerin İzmir'e yaptığı bombardıman ateşi sırasında Ali İffet Efendi'nin yakınından geçen bir güllenin etkisiyle düşmesi nedeniyle vücudu ciddi şekilde zedelenmiştir. Zedelenme nedeniyle uzun süre iyileşemeyen Ali İffet Efendi'ye¹⁷⁰ Urla Askeri doktoru tarafından kendisine rapor verilmiştir.

¹⁶⁵ Belgelerde "İzmir Emniyet Müfettişi" ve "Urla Emniyet Müfettişi" ifadeleri görülmektedir. Emniyet-i Umumiye Müdüriyet-i Memurin Kalemi'ne Mahsus Vukuat Pusulası (Zeyl) (Hulasa: İzmir Emniyet Müfettişi Ali İffet Efendi'nin Tercüme-i Haline zeyldir, 4 Kanun-u Evvel 1332.

¹⁶⁶ B.O.A. DH. ŞFR 51.124.

¹⁶⁷ Maaş ve harcırahlar için uzun uzun yazışmalar yapılmıştır. B.O.A. DH. EUM. MH. 119.73.

¹⁶⁸ Gidiş gelişleriyle ilgili olarak 560 kuruş harcırah tahakkuk etmiştir. B.O.A. DH. EUM. MH 112. 27.

¹⁶⁹ Liman von Sanders, *Türkiye'de Beş Yıl*, Çev: Eşref Bengi Özbilen, İstanbul 2011, s. 162.

¹⁷⁰ Ali İffet Efendi rahatsızlığını; "... ara sıra boğazdan kan gelmekte ve ema ve alat-ı dahiliyem ile beynimin içerisi burğu ile delinirmiş gibi bendenizi sabahlara kadar uyutmak bilmeyen müthiş ağrılar his olmakta bulunmuştur" sözleriyle açıklamıştır. EGM ÖD C-116, Ali İffet Efendi'nin 9 Şubat 1331 tarihli Emniyet-i Umumiye Müdüriyet-i Aliyesi'ne yazdığı yazı.

Verilen bu rapor içeriğinde; içinde bulunduğu durumdan dolayı Urla'da sıhhatine kavuşmasının mümkün olmadığı, İzmir'e gitmesi gerektiği halde İzmir'e gitmeyerek bir hafta daha Urla'da kaldığı ve zorluklar içerisinde geçen bir haftadan sonra İzmir'e gittiği bilgisi yer almıştır. İzmir'e geldikten sonra İzmir Sıhhiye Müdürü tarafından tedavisine devam edilen Ali İffet Efendi, hızla iyileşerek tekrar Urla'ya görevi başına dönmek istemiştir. Ancak durumu buna izin vermediği için Ali İffet Efendi bir süre daha İzmir'de kalmış ve bu nedenle ihtiyaç duyduğu maaşının yarısı olan 20 liranın kendisine ulaştırılması için talepte bulunmuştur¹⁷¹.

Ali İffet Efendi rahatsızlığı nedeniyle iki ayrı rapor ile iki ay izin talebinde bulunmuştur. Sarsıntıya uğradığı ve Urla iskelesine giriş çıkışların tamamen yasak edildiği dikkate alınarak¹⁷² kendisine bir ay müddetle Şubat 1916'da¹⁷³ izin verilmiştir¹⁷⁴. Daha sonra görevine başlayan Ali İffet Efendi Afyon Karahisar'da "*şimendüfer müsademesi*"nden dolayı görevlendirilmiştir¹⁷⁵. Buraya giderken refakatine polis memuru verilmiştir¹⁷⁶.

19 Kasım 1916 tarihli Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından Aydın Vilayeti'ne gönderilen şifrede Ali İffet Efendi'nin Salihli İstasyonu'nda kompartıman içinde bir saldırı sonucunda yaralandığına dair haber alındığı ve durumun tahkik edilerek hızla kendilerine bilgi verilmesi istenmiştir¹⁷⁷.

¹⁷¹ EGM ÖD C-116, Ali İffet Efendi'nin 22 Şubat 1916 tarihli Emniyet-i Umumiye Müdüriyet-i Aliyesi'ne yazdığı yazı.

¹⁷² Limanla ilgili olarak Liman von Sanders; "*Urla'dan 3 kilometre kadar uzaktaki küçük Urla limanında bulunan birçok Türk gemisi top ateşiyle batırılmıştı. Limanda bulunan pek az sayıdaki ev, içinde oturanlar sürekli olarak tehlikeye maruz kaldıkları için nihayet tahliye edilmişlerdi*" bilgisi verilmiştir. Sanders, *Türkiye'de Beş Yıl*, s. 163-164.

¹⁷³ EGM ÖD C-116, Osmanlı Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından Memuriyet-i Müdüriyet-i Alilerine yazılan 23 Şubat 1331 tarihli yazı. Urla Belediye tabibi tarafından yapılan muayene sonucu 30 Kanun-u Sani 1331 tarihli rapor; "*.... tedavisi ise on beş gün istirahatla muhtaç bulunduğu ve mamafih ahval-i harbiye dolayısıyla Urla'da tedavisinin mümkün olmadığı*" şeklinde verilmiştir. EGM ÖD C-116, Belediye tabibinin 30 Kanun-u Sani 1331 tarihli Raporu. EGM ÖD C-116, Huzur-u Sami-i Cenab-ı Nezaretpenahiye yazılan 27 Şubat 1331 tarihli yazı.

¹⁷⁴ Ali İffet Efendi'ye "*fıkren meşgul olmamak ve tebdil-i heva etmek üzere*" izin verilmiştir. EGM ÖD C-116, Sıhhiye Müdüriyetinin 9 Şubat 1331 tarihli yazısı.

¹⁷⁵ Bu göreve dair harcarah konusunda uzun uzun yazışmalar yapılmıştır. B.O.A. DH. EUM. MH 142. 4.

¹⁷⁶ B.O.A. DH. EUM. MH 138. 63.

¹⁷⁷ Durumun ayrıntısı ile ilgili bilgi verilen başka bir yazışma bulunamamıştır. B.O.A. DH. ŞFR 70.35.

Emniyet Müfettişi iken Ali İffet Efendi Vali Rahmi Bey ile araları açıldığı için kendi isteği ile¹⁷⁸ 5 Mart 1917'de emekli olmuştur¹⁷⁹. Emekli olan Ali İffet Efendi emekli maaşını Karahisar Mal Sandığından almak için talepte bulunmuştur¹⁸⁰ Bu arada maaşının hesaplamasında bir hata yapılarak maaşı 640 kuruş olarak hesaplanmıştır¹⁸¹. Bu duruma itiraz etmesi ve hatalı hesaplama yapıldığının anlaşılması üzerine kendisine 5 Mart 1917'den itibaren 6400 kuruş emekli maaşı tahsis edilmiştir¹⁸².

Ali İffet (Gençarap)¹⁸³ Efendi emekliye ayrıldıktan sonra kışları İzmir'deki evinde, yazları ise İstanbul'daki evinde geçirmeye başlamıştır. Tahir'ül-Mevlevi, Ali İffet Efendi'nin İstanbul'daki evini şöyle anlatmıştır; "*Evet, Ali İffet; kerim ve cömert bir adamdı. Ahıbbâsını Eyüb'de Dügmeçiler'deki evine sık sık davet eder, pek fazla bir nezaketle yedirir, içirir ve sohbet ederdi. İffet'in faziilethanesi, Dügmeçiler'deki ilk mektebin sırasında harabca bir evdi. Bunun bir kısmı kirada olduğu için kendisi -kendi tabiriyle- bir buçuk oda ile ev altında otururdu. Buçuk oda, sofadan bölünmüş, yatak odası ittihaz edilmişti. Gelen misafirler, ev altındaki sedirlerin üstünde yemek yedikten sonra -mevsim yaz ise- bakımsız bir bahçenin otları arasına konulmuş iki gaz sandığının üstündeki eski bir kapıyı örten halıya bağdaş kurarlar. Tekerrür eden kahveler, serbetler arasında konuşurlardı*"¹⁸⁴.

¹⁷⁸ İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlî's-Şuarâ)*, Cilt: 2, s.1002, Huyugüzel, İzmir Fikir ve Sanat Adamları, s. 54.

¹⁷⁹ Ali İffet Efendi'nin yerine Emniyet Müfettişi olarak 6 Mart 1333'de Azmi Bey göreve başlamıştır. EGM ÖD C-116, Osmanlı Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nin 10 Nisan 1333 tarihli yazısı. EGM ÖD C-116, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nin Mahsusat-ı Zatiye Müdüriyeti'ne yazdığı 10 Mart 1333 tarihli yazı.

¹⁸⁰ EGM ÖD C-116, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin Mahsusat-ı Zatiye Müdüriyeti'ne yazdığı 10 Mart 1333 tarihli yazı. EGM ÖD C-116, Osmanlı Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nin 10 Nisan 1333 tarihli yazısı.

¹⁸¹ EGM ÖD C-116, Osmanlı Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nin 4 Mart 1333 tarihli yazısı. EGM ÖD C-116, Maliye Nezareti Mahsusat-ı Zatiye Müdüriyeti'nin Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne yazdığı 4 Kanun-u Sani 1332 tarihli yazı.

¹⁸² EGM ÖD C-116, Maliye Nezareti Mahsusat-ı Zatiye Müdüriyeti Mülkiye ve Umumiye Şubesi Tahsisat Kalemi'nin 14 Nisan 1333 tarih ve 60701/44 sayılı yazılarına dair cevabi yazı.

¹⁸³ Atilla Şentürk, *Tahir'ül-Mevlevi Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1991, s. 104, Huyugüzel, İzmir Fikir ve Sanat Adamları, s. 53. Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Cilt: V, s.152. Ali İffet Efendi, Soyadı Kanunu ile "Gençarap" soyadını almış, ancak oğlu Yusuf Siret Bey "Aktan"ı soyadı olarak almıştır. Bu bilgi 1942 İzmir doğumlu Yusuf Siret oğlu Prof. Dr. Ali İffet Aktan'dan alınmıştır. (Mülakat tarihi: 30.10.2012)

¹⁸⁴ Tahir'ül-Mevlevi, Ali İffet Efendi ile 1932'de tanışmış ve dostlukları 1941'de ölümüne kadar devam etmiştir. Ali İffet Efendi yazdığı gazelleri Tahir'ül-Mevlevi ile paylaşmaktan özel bir mutluluk duymuştur. Tahir'ül-Mevlevi, Şair Ali İffet Merhum Hakkında Hatıralar, Haz. Mehmet Atalay, <http://farsedebyati.blogspot.com/2009/05/sair-ali-iffet-merhum-hakkinda.html>(Erişim tarihi: 29.09.2012).

Ali İffet Efendi dostlarına daima kalbinin rahatsızlığından ve tansiyonunun yüksekliğinden söz ederek çok sık şekilde;

*“Kalbimin bin yerinde âfet var,
Sanma artık cihanda İffet var”*

beytini okurmuş. Zaman zaman hastalanarak tedavi altına alındığında doktorlar istirahat tavsiye etseler de bu tavsiyelere uymayan Ali İffet Efendi, mektup, gazel ve nazire yazarak kendisini yormaktan geri kalmamıştır¹⁸⁵. İlk şiiri 1891’de “Mürüvvet” dergisinde yayınlamaya başlayan Ali İffet Efendi’nin “Malumat”ta, 1926-1933 yılları arasında Hizmet’te, 1937’den itibaren de Anadolu gazetelerinde şiirleri yayınlanmıştır¹⁸⁶. Böylece Ali İffet Efendi İzmir’de şiirler yazarak edebi tartışmalara da katılmıştır¹⁸⁷. Ali İffet Efendi’nin Osmanlı’dan Cumhuriyet’e savrulan hareket dolu hayatı İzmir Karşıyaka’da 11 Eylül 1941’de ikamet ettiği evinde geçirdiği kalp krizi ile son bulmuştur¹⁸⁸. Tahirü’l-Mevlevi vefatına dair tarih düşmüştür.

*İki musarraı düşürdü rihletine
Kemlik zahir olub da girye-künan
Sal-ı hicri binüçyüz altmışdı
Ruh-ı iffet behiştı kıldı mekân*¹⁸⁹

Tahir’ül-Mevlevi, Ali İffet Efendi için; “*Kerem ve seba ile muttasıf bir zat idi. Tanıdıklarından zarurete düşmüş ve yardıma muhtaç olmuş kimselerin imdadına koşar, onlara elinden geldiği kadar muavenette bulunurdu*” demiştir¹⁹⁰. İbnü’l-

¹⁸⁵ Tahir’ül-Mevlevi, Şair Ali İffet Merhum Hakkında Hatıralar, Haz. Mehmet Atalay, <http://farsedebiyati.blogspot.com/2009/05/sair-ali-iffet-merhum-hakkinda.html> (Erişim tarihi: 29.09.2012)

¹⁸⁶ Tokadizade Şekip çevresinde yer alarak oturmuş bir dille genellikle eski tarzda şiirler yazmıştır. Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları*, s. 55.

¹⁸⁷ Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları*, s. 53.

¹⁸⁸ Tehir’ül-Mevlevi’ye Ahmet İzzet Efendi’nin oğlu Siret Aktan, babasının ölümü ile ilgili gelişmeler hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Bu bilgilerden Ali İffet Efendi’nin Adile, Siret ve Fatma olmak üzere üç çocuğu olduğu anlaşılmıştır. Tahir’ül-Mevlevi, Şair Ali İffet Merhum Hakkında Hatıralar, Haz. Mehmet Atalay, <http://farsedebiyati.blogspot.com/2009/05/sair-ali-iffet-merhum-hakkinda.html>(Erişim tarihi: 29.09.2012).

¹⁸⁹ Dördüncü mısra-ı mücevver olmak üzere yer almıştır. Mehmet Nail Tuman, Tuhfe-i Naili, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri II, Hazırlayanlar: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, (2919. sırada yer almıştır) s. 690.

¹⁹⁰ Tahir’ül-Mevlevi, Şair Ali İffet Merhum Hakkında Hatıralar, Haz. Mehmet Atalay, <http://farsedebiyati.blogspot.com/2009/05/sair-ali-iffet-merhum-hakkinda.html>(Erişim tarihi: 29.09.2012).

Emin Mahmut Kemal İnal, Ali İffet Efendi'nin şahsı için; *"Bay İffet nazik, terbiyeli ve liyakatli bir zattır. Pek çok manzumesi varsa da bir araya toplanıp basılmamıştır"* demiştir. İnal, eserleri için de; *"Bazı gazellerini ihtiva eden bir risaleyi-üdeba ve şuaraya takrizler yazdırıp- Gazellerim unvanıyla neşreyledi. Bir gazeline şairlere söylettiği nazireleri bir araya toplayarak Cünun-ı Aşk namıyla bir mecmua tertip etti"*¹⁹¹ değerlendirmesini yapmıştır. 12 Eylül 1941 tarihli Anadolu gazetesinde *"Şair Ali İffeti kaybettik"* başlıklı yazıda; *"İzmir ve İstanbul'un ve bilhassa eski edebiyat tarzı ile iştigal edenlerin pek yakından tanıyıp ve sevdiği şair Ali İffet dün, maalesef bir kalp sektesinden hayata gözlerini yummuştur. Ali İffet, Tokadi zade Şekib'in İzmir'de ençok sevdiği şahsiyetlerdendi. Haluk, nezih, kibar iyi kalpli, faziletkâr bir insandı. Anadolu'da geçen ve evvelki seneler birçok güzel şiirleri çıkmıştı. Geçen sene gazeliyatı (Mecmuai Eşar) halinde çıkmıştı. Vefatı bütün muhitte büyük bir tessürle karşılanmıştır. Tanrıdan kendisine mağferet diler, ailesi efradına samimi taziyetlerimizi sunarız"*¹⁹² cümleleri yer almıştır. 1937'de *"Gazellerim"* adlı eseri yayınlanmış ise de, *"Cünun-ı Aşk"* ve *"Kudsi Şeyler"* adlı iki şiir kitabı tertip edildiği halde¹⁹³ yayınlanamamıştır.

SONUÇ

1869'da Osmanlı Devleti'nin Girit Adası'nda gözlerini dünyaya açan Ali İffet Efendi sıbyan ve rüştiye mekteplerinde aldığı eğitimin arkasından Resmo'da, Amarya'da, Rumeli'de Preveze'de, Sultanyeri'nde, Edirne'de, Üsküp'te mahkeme kâtipliği görevlerinde bulunmuştur. Hayat yolculuğuna İstanbul'u dâhil ederken, çalışma hayatında bir değişiklik yapmış ve mahkeme kâtiplikleri dönemini kapatarak polis memurluğu dönemini açmıştır.

Polis memurluğu görevinin daha başında iken 31 Mart Olayı sürecinde Adana'da çıkan olayları soruşturmak üzere kurulan Tahkikat Heyeti'nde görev almıştır. Hayat yolculuğuna Adana'yı kattıktan sonra İstanbul'a dönerek emniyet hizmetlerinde bulunmuş ve hayat yolculuğuna son olarak İzmir'i katmıştır. Mahkeme kâtipliği ile başladığı memuriyet hayatına Emniyet Müfettişliği ile nokta koyan Ali İffet Efendi geri kalan ömrünü edebi mektuplar ve gazeller yazarak sürdürmüştür.

¹⁹¹ İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri (Kemâlü's-Şuarâ), Cilt:2, s.1003-1004. Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi, Cil: V, s.152'de *"Gazellerim (Bazı gazellerine edip ve şairlere yazdırıldığı takriz yazıları ile bastırılmış risale), Cünun-ı Aşk (Bir gazeline şairlere söylettiği, nazirelerin bir araya getirilerek tertiplenen mecmua). Diğer pek çok manzumesi bir araya toplanıp basılmadı"* bilgisine yer verilmiştir.

¹⁹² Anadolu, 12 Eylül 1941, No: 8647.

¹⁹³ Huyugüzel, İzmir Fikir ve Sanat Adamları, s.54-55.

KAYNAKÇA**I. Arşiv Kaynakları**

Aile Seceresi, Hazırlayanlar: Dr. Kazım Karal, Fatma Gençarap, Em. Top. Alb. Ziya Tansu ve Mehmet Gençalp (Gençarap).

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (B.O.A), DH.SAİD 0111.; B.O.A, DH.MKT 2795.74 s. 2; B.O.A, DH.SAİD 0127.; B.O.A. DH.EUM.MH 112.27.; B.O.A. DH.EUM.MH 138.63. ; B.O.A. DH.EUM.MH 142.4. ; B.O.A. DH.EUM.MH. 119.73. ; B.O.A. DH. MKT 1282. 72 (62845) s.1. ; B.O.A. DH. MKT 1282. 72 (62845) s.2. ; B.O.A. DH. MKT 2795. 74 s.1. ; B.O.A. DH. ŞFR 51.124. ; B.O.A. DH. ŞFR 70.35. ; B.O.A. MF. MKT 891. 4 (73590) s.1-3. ; B.O.A. MF. THR 1147. 42. (111.571) ; B.O.A. Ş.D. 2821. 25 (27762) s.1. ; B.O.A. Ş.D. 2821. 25 (27762) s.2.

Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Özlük Doyası C-116, “Meslek-i Zabıtaya Duhulden Mukaddem ki Hıdematı”.

EGM ÖD C-116, 28 Şubat 1327 ve 3 Mart 1328 tarihli yazılar.

EGM ÖD C-116, Adalet ve Mezahib Nezareti Sicil-i Memuriyet Müdürlüğü’nün 11 Temmuz 1322 tarihli yazısı.

EGM ÖD C-116, Adliye ve Mezahib Nezareti Sicil-i Memuriyet Müdüriyeti tarafından Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine yazılan 3 Kanun-u Sani 1327 tarihli yazı.

EGM ÖD C-116, Ali İffet Efendi’nin 22 Şubat 1916 tarihli Emniyet-i Umumiye Müdüriyet-i Aliyesi’ne yazdığı yazı.

EGM ÖD C-116, Ali İffet Efendi’nin 9 Şubat 1331 tarihli Emniyet-i Umumiye Müdüriyet-i Aliyesi’ne yazdığı yazı.

EGM ÖD C-116, Belediye tabibinin 30 Kanun-u Sani 1331 tarihli Raporu.

EGM ÖD C-116, Beyoğlu Polis Müdür Vekili tarafından İstanbul Vilayeti Polis Müdürlüğüne yazılan 15 Ağustos 1325 tarihli yazı.

EGM ÖD C-116, Beyoğlu Polis Müdüriyeti Sicil Kalemine Mahsus 12 Teşrin-i Evvel 1331 tarihli Künye Pusulası.

EGM ÖD C-116, Beyoğlu Polis Müdüriyeti’nin Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti’ne yazdığı 5 Nisan 1327 tarihli yazı.

EGM ÖD C-116, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Memurin Kalemî’nin Dâhiliye Sicil-i Ahval Memuriyet-i Aliyesi’ne yazdığı 6 Mart 1328 tarihli yazı.

EGM ÖD C-116, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Memurin Kalemî’nin Dâhiliye Sicil-i Ahval Memuriyet-i Aliyesi’ne yazdığı 6 Mart 1328 tarihli yazı.

EGM ÖD C-116, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Memurin ve Levazım Kalemî'nin Adliye Nezareti Sicil-i Ahval Müdüriyet-i Aliyesi'ne yazdığı 3 Kanun-u Sani 1327 tarihli yazı.

EGM ÖD C-116, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Memurin Kalemine Mahsus Vukuat Pusulası (Zeyl) (Hulasa: İzmir Emniyet Müfettişi Ali İffet Efendi'nin Tercüme-i Haline zeyldir), 4 Kanun-u Evvel 1332.

EGM ÖD C-116, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Sicil Kalemine Mahsus Müsvedde.

EGM ÖD C-116, Huzur-u Sami-i Cenab-ı Nezaretpenahiye yazılan 27 Şubat 1331 tarihli yazı.

EGM ÖD C-116, İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiyesi Tahrirat Kalemî'nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne yazılan 17 Ağustos 1331 tarihli yazı.

EGM ÖD C-116, İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiyesi Tahrirat Kalemî'nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne yazılan 17 Ağustos 1331 tarihli yazı.

EGM ÖD C-116, İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiyesi, Tahrirat Kalemî'nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne yazılan 13 Mayıs 1330 tarihli yazı.

EGM ÖD C-116, İstanbul Umumiye-i Polis Müdüriyeti'nin Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne yazdığı 25 Ağustos 1331 tarihli yazı

EGM ÖD C-116, Maliye Nezareti Mahsusat-ı Zatiye Müdüriyeti Mülkiye ve Umumiye Şubesi Tahsisat Kalemî'nin 14 Nisan 1333 tarih ve 60701/44 sayılı yazılarına dair cevabi yazı.

EGM ÖD C-116, Maliye Nezareti Mahsusat-ı Zatiye Müdüriyeti'nin Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne yazdığı 4 Kanun-u Sani 1332 tarihli yazı.

EGM ÖD C-116, Osmanlı Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından Memuriyet-i Müdüriyeti Alilerine yazılan 23 Şubat 1331 tarihli yazı.

EGM ÖD C-116, Osmanlı Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nin 10 Nisan 1333 tarihli yazısı. EGM ÖD C-116, Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nin Mahsusat-ı Zatiye Müdüriyeti'ne yazdığı 10 Mart 1333 tarihli yazı.

EGM ÖD C-116, Osmanlı Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nin 4 Mart 1333 tarihli yazısı.

- EGM ÖD C-116, Osmanlı Dâhiliye Nezareti, Sicil-i Ahval Daire- Umumiyesi
6 Nisan 1326 tarihli zeyl.
- EGM ÖD C-116, Osmanlı Dâhiliye Nezareti, Sicil-i Ahval Daire- Umumiyesi
12 Mart 1328 tarihli zeyl.
- EGM ÖD C-116, Sıhhiye Müdüriyetinin 9 Şubat 331 tarihli yazısı.
Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) Ahmet İffet Efendi'nin Özlük Dosyası
(ÖD) C-116 Adliye ve Mezahib Nezareti, Sicil-i Memuriyet Müdürlüğü,
28 Mart 1326 tarihli Hulusa.

II. Kitaplar ve Makaleler

- BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılâp Tarihi*, Cilt: I-Kısım II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.
- Beyazıt Devlet Kütüphanesi Hakkı Tarık Us Koleksiyonu Süreli Yayınlar Kataloğu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Beyazıt Devlet Kütüphanesi – Tokyo Yabancı Diller Üniversitesi, Tokyo 2010.
- BİRİNCİ, Ali, “*Meşrutiyet Matbuatı (1324-1325)/I*”, *Kebikeç*, Yıl:1, Sayı:2, 1995.
- DUMAN, Hasan, *Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828-1928)*, Enformasyon ve Dökümantasyon Hizmetleri Vakfı, I.Cilt, Ankara 2000.
- FIRAT, O., “Türkiye’de Yerel Basının Gelişmesi Üzerine Notlar”, *Kebikeç*, Yıl:1, Sayı:2, 1995.
- GİRGİN, Atilla, *Türk Basın Tarihi’nde Yerel Gazetecilik*, İnkılâp Kitabevi, Ankara 2001.
- İNAL, İbnü’l-Emin Mahmut Kemal, *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlûş-Şuarâ)*, Cilt:2, Hazırlayan: M. Kayahan Özgül, Atatürk Kültür Merkezi yayınları, Ankara 2000.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi* Cilt: VIII, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara 1983.
- KOLOĞLU, Orhan, *Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, Pozitif Yayınları, İstanbul 2006.
- ÖZÇELİK, Ayfer, *Sahibini Arayan Meşrutiyet*, (Meclis-i Mebusan’ın Açılışı – 31 Mart ve 1909 Adana Olayları), Tez yayınları, İstanbul 2001.
- SANDERS, Liman von, *Türkiye’de Beş Yıl*, Çev: Eşref Bengi Özbilen, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2011.
- SEZEN, Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın Nu:21, Ankara 2006.
- ŞENTÜRK, Atilla, *Tahir’ül Mevlevi Hayatı ve Eserleri*, Nehir yayınları, İstanbul 1991.

TUMAN, Mehmet Nail, Tuhfe-i Naili, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri II, Hazırlayanlar: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatcı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001, (2919.sırada yer almıştır).

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, Cilt:4 Dergâh Yayınları, İstanbul 1990.

Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, Cilt: V, Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, Ankara AYK Atatürk Kültür Merkezi 2004.

YETKİN, Sabri, “Mülhakat, II. Meşrutiyet İzmir’inin “Bilinmeyen” ve Demokrat Söylemli Gazetesi”, *Kebikeç*, Yıl:2, Sayı:4, 1996.

III. Gazeteler

Anadolu, 12 Eylül 1941, No:8647.

Envar-ı Hürriyet, 26 Teşrin-i Evvel 1324 – 9 Teşrin-i sani 1909, Numara 10.

Envar-ı Hürriyet, 28 Eylül 1324 - 11 Teşrin-i Evvel 1909, Numara 6.

Hürriyet, 12 Şubat 1324 (25 Şubat 1909), Numara:1.

Hürriyet, 18 Nisan 1325 (1 Mayıs 1909), Numara:21.

Hürriyet, 26 Şubat 1324 (5 Mart 1909), Numara:3.

Hürriyet, 5 Mart 1324 (18 Mart 1908), Numara:5.

Hürriyet, 5 Şubat 1324 (18 Şubat 1909), Numara:1.

Hürriyet, 8 Nisan 1325 (21 Nisan 1909), Numara:15.

Siper-i Saika-i Hürriyet, 23 Nisan 1325 (6 Mayıs 1909) Numara 50-26.

IV. Kaynak Kişi

1942 İzmir doğumlu Yusuf Siret oğlu Prof. Dr. Ali İffet Aktan (Mülakat tarihi: 30.10.2012)

V. İnternet Yayınlar

AKKUŞ, Turgay, *1909 Adana Olaylarına İlişkin Yargılama Süreci, Ermeni Araştırmaları*, Sayı:10, yaz 2003.

<http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=DergiIcerik&IcerikNo=57> (Erişim tarihi 17.10.2012).

KILIÇ, Filiz, Giritli Divan Şairleri, <http://www.hbvdergisi.gazi.edu.tr/ui/dergiler/32-275-294.pdf> (Erişim tarihi: 29.09.2012)

Tahir’ül-Mevlevi, *Şair Ali İffet Merhum Hakkında Hatıralar*, Haz. Mehmet Atalay, <http://farsedebiyati.blogspot.com/2009/05/sair-ali-iffet-merhum-hakkinda.html>

(Erişim Tarihi:29.09.2012).